

Lit.: A. Stipčević (ur.): *Zbornik radova o Krunu Krstiću*, 1998.

kršćanska filozofija, način kršćanskog filozofiranja. Dok kršćanska teologija polazi od svetopisamske objave te ju nastoji sustavno izložiti, k. f. polazi od naravne spoznaje ljudskog razuma. Međusobni odnos filozofije i teologije odvija se u kružnom kretanju: za teologiju je polazište i vrelo Božja riječ objavljena u povijesti, a krajnji je cilj uvijek produbljeno razumijevanje te Božje riječi u slijedu generacija. Kao dokaz plodnosti toga odnosa, enciklika pape Ivana Pavla II. *Fides et ratio* (1998) navodi nekoliko poznatih teologa koji su se istaknuli i kao značajni filozofi kršćanske filozofije. To su prije svega crkveni oci Grgur Nazijanski i A. Augustin, zatim velika trojica srednjovjekovnih učenjaka Anselmo Canterburyjski, Bonaventura da Bagnorea i Toma Akvinski. Enciklika *Fides et ratio* potvrđuje izraz k. f. oko kojega se i u crkvenim redovima mnogi spore. Nije to, dakako, neka »službena filozofija Crkve«, nego prije svega »način kršćanskog filozofiranja« koji dolazi do onih dometa do kojih bez izravnog ili neizravnog utjecaja kršćanske vjere um nikada ne bi došao. Amo pripadaju pojmovi osobnoga Boga koji slobodno stvara svijet, a vrlo je važan za filozofiju bitka, stvarnost grijeha za promatranje problema zla, shvaćanje čovjeka kao osobe, tj. duhovnog bića s odlikama dostojanstva, jednakosti i slobode, koji su uvelike utjecali na razvitak moderne i suvremene filozofije, u kojoj k. f. zauzima vidljivo mjesto sa znamenitim središtima u Rimu, Milanu, Quaracchiu (kraj Firence), Parizu (Institut catholique), Louvainu (Institut supérieur de philosophie), Nimwegenu, Fribourgu, Innsbrucku, Pullachu kraj Münchena (danas u Münchenu), Washingtonu, South Bendu (Notre Dame), St. Louisu, Torontu (Pontifical Institute of Mediaeval Studies), Montrealu, Madridu (Instituto Luis Vives), a u Hrvatskoj u Zagrebu (Filozofski fakultet Družbe Isusove i Katolički bogoslovni fakultet – katedra za filozofiju).

Lit.: M. Blondel: *La philosophie et l'esprit chrétien*, 1950. – B. Bošnjak: *Filozofija i kršćanstvo*, 1966. – B. Bošnjak: *Grčka filozofska kritika Biblije*, 1971. – E. Coreth: *Christliche Philosophie im katholischen Denken des 19. und 20. Jahrhunderts I–III*, 1987–90. – I. Devčić: *Bog i filozofija*, 2003. – C. Fabro: *Per un progetto di filosofia cristiana*, 1991. – T. P. Flint (ur.): *Christian Philosophy*, 1990. – E. Gilson: *Uvod u kršćansku filozofiju*, 1995. – L. E. Lynch: *A Christian Philosophy*, 1968. – I. Macan: »Kršćanska filozofija u katoličkom mišljenju 19. i 20. stoljeća« I–II, *Obnovljeni život* 48 (1993), 50 (1995). – A. C. MacIntyre: *God, Philosophy, Universities: A Selective History of the Catholic Philosophical Tradition*, 2009. – J. Maritain: *De la philosophie chrétienne*,

1933. – O. Muck: *Christliche Philosophie*, 1964. – J. Oslić: *Vjera i um: neoskolastički i suvremeni pristupi*, 2004. – J. S. Rabar: *Filozofija i kršćanstvo*, 2009. – W. Senz: *Christliche Philosophie und Theologie im Lichte der Platonischen Dialektik und Lehre vom Ich*, 2002. – G. Smith: *Christian Philosophy and Its Future*, 1971. – K. Vasilj: *Filozofija i kršćanstvo: povodom knjige dra. Branka Bošnjaka »Filozofija i kršćanstvo«*, 1968. – R. Vince (ur.): *Kršćanska misao XX. stoljeća*, 2009.

krucijalni (presudni) eksperiment (latinski *experimentum crucis*), eksperiment koji odlučuje o valjanosti dviju ili više hipoteza ili teorija u znanosti. Pojam se javlja kod F. Bacona kao izraz *instantiae crucis*. On je mislio da među više hipoteza koje se smatraju razumnima k. e. odlučuje koja se slaže s činjenicama. Pojam su rabili i R. Descartes i I. Newton da bi dokazali koja je teorija definitivno istinita. U XIX. st. ta je ideja općeprihvaćena. Tako je npr. F. Arago predložio, a L. Foucault proveo (1850) k. e. o brzini svjetlosti u zraku i vodi te na temelju tog eksperimenta prihvatio Huygensovu valnu teoriju svjetlosti. P. Duhem je smatrao da je k. e. u fizici nemoguć jer se nijedna pojedinačna hipoteza ne može testirati eksperimentom. Ono što se može testirati jest teorija, koja, međutim, uključuje dodatne hipoteze. Osim toga Duhem je razlikovao fiziku, koja predviđa na temelju eksperimenata, i metafiziku, koja se bavi prirodom same realnosti. Zato je neodlučiv Aspectov eksperiment o valjanosti kvantne teorije, koji je trebao dati odgovor može li se priroda opisati s pomoću lokalne realističke teorije ili ne. K. R. Popper je isticao ulogu krucijalnog eksperimenta u falsifikaciji teorija. Ne može se ništa dokazati, nego samo opovrgnuti. I. Lakatos smatrao je da k. e. ne može ponuditi »nužnu racionalnost«, nego je samo naknadno racionaliziranje povijesti znanosti kakvo provode znanstvenici. → EKSPERIMENT

Lit.: P. Duhem: *La théorie physique: son objet, sa structure*, 2007. – I. Lakatos: »The Role of Crucial Experiments in Science«, *Studies in History and Philosophy of Science* 4 (1973–74). – A. van der Merwe, F. Selleri, G. Tarozzi (ur.): *Bell's Theorem and the Foundations of Modern Physics*, 1992.

kruti označitelj, prema S. Kripkeu, izraz koji referira na istu stvar u svim mogućim svjetovima u kojima ta stvar postoji. Među krute označitelje pripadaju vlastita imena (npr. »Sokrat«) te izrazi za prirodne vrste (npr. »voda«). Nasuprot tomu, ne-kruti označitelji (npr. »44. američki predsjednik«) u drugim mogućim svjetovima mogu referirati na stvari različite od onih na koje referiraju u zbiljskome svijetu.

Lit.: S. Kripke: *Imenovanje i nužnost*, 1997.